6.6.2018

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

Asia: U 29/2018 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi epäterveistä kaupan käytännöistä yritysten välisissä suhteissa elintarvikeketjussa (UTP-direktiivi)

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt Päivittäistavarakauppa ry:ltä (jäljempänä PTY) asiantuntijalausuntoa otsikossa mainitussa asiassa. PTY kiittää pyynnöstä ja suullisen kuulemisen lisäksi ja taustamateriaaliksi toimittaa seuraavat kirjalliset kommentit kirjelmäluonnokseen:

Komission ehdotus direktiiviksi epäterveistä kaupan käytännöistä yritysten välisissä suhteissa elintarvikeketjussa on tarpeeton eikä sillä pystytä parantamaan alkutuottajien vaikeaa kannattavuustilannetta. Sopimusketjun lisäsääntely Euroopan tasolla tai kansallisesti sen sijaan lisää sekä pienten että suurten yritysten hallinnollista taakkaa ja jäykistää ketjun toimintaa.

Suomessa kuten muissakin EU-maissa on runsaasti kansallista erityis- ja yleislainsäädäntöä, joka soveltuu myös elintarvikeketjun sopimussuhteiden käsittelyyn. Lisäksi kilpailulainsäädäntöä voidaan soveltaa, mikäli kyse on erimerkiksi määräävän markkina-aseman väärinkäytöstä. Toimialakohtaista erityislainsäädäntöä ei tule säätää.

Kirjelmäluonnoksessa on kuvattu puutteellisesti toimijoille aiheutuvia vaikutuksia ja hallinnollista taakkaa. Kyse on muustakin kuin vain henkilöstön kouluttamisesta. Lisäsääntely ja etenkin valvovan viranomaisen tutkinta- ja tiedonhankintamenettelyihin valmistautuminen ja varautuminen sekä tarkka dokumentaatiotarve lisäävät yritysten ns. compliance-kustannuksia. Kustannukset voivat olla huomattavia ja ne kohdistuvat kaikkiin toimijoihin mukaan lukien ne, jotka jo muutenkin noudattavat lainsäädäntöä ja hyviä kauppatapoja.

Ehdotus ei paranna pienten ja keskisuurten yritysten suojaa epäreiluilta kauppatavoilta eikä se lisää ketjun kilpailukykyä. Elintarvikeketjun sopimussuhteet ovat dynaamisia, joten ehtojen kategorisointi hyviin ja huonoihin istuu niihin huonosti. Sopimusehdoilla on aina myös hintavaikutus: kun kielletään tietty sopimusehto, siirtyy hintapaine neuvotteluissa toisaalle. Tämä näkyy käytännössä joko hankinta- tai kuluttajahinnassa. Näitä vaikutuksia ei ole direktiiviehdotuksessa eikä kirjelmäluonnoksessa otettu huomioon.

Elintarvikeketjun toimivuutta ja markkinoiden tasapuolista kilpailuasetelmaa voidaan parantaa lainsäädäntöä nopeammin ja tehokkaammin muun muassa kehittämällä alan itsesääntelyä ja toimijoiden välistä vuoropuhelua. Suomessa on hyvin toimiva itsesääntelyjärjestelmä, elintarvikeketjun kauppatapalautakunta. Suomen kannassa ja ehdotuksen jatkokäsittelyssä tulisi korostaa kansallisen liikkumavaran ja myös muiden kuin lainsäädäntötoimien edistämistä ja huomioimista.

PTY yhtyy kirjelmäluonnoksessa esitettyyn kantaan, jonka mukaan direktiivi on oikea väline asian sääntelyyn. PTY kannattaa myös näkemystä ehdotetun täytäntöönpanoajan pidentämisestä tavanomaiseen kahteen vuoteen.

Suomen ei tule ajaa direktiivin soveltamisalan laajentamista. Komissio on toteuttanut laajan vaikutusten arvioinnin ja todennut direktiiviehdotuksen mukaisen soveltamisalan olevan asianmukainen. Hallinnollisen taakan ja pienen toimijan suojaamisen näkökulmasta ehdotuksessa valittu soveltamisala on oikea. Jos soveltamisalaa laajennettaisiin keskisuuriin ostajayrityksiin, tulisi mukaan paljon yrityksiä niin teollisuudesta kuin kaupan alalta. Ehdotuksen taustalla vaikuttavaa neuvotteluvoiman epätasapainoa ei välttämättä esiinny näiden toimijoiden sopimussuhteissa. Direktiivi on minimiharmonisoivaksi tarkoitettu, jolloin Suomella on joka tapauksessa mahdollisuus kansallisesti säätää tiukemmasta soveltamisalasta, mikäli se katsottaisiin kansallisessa täytäntöönpanossa tarpeelliseksi.

Direktiiviehdotus ei edellytä uuden viranomaisen perustamista. PTY katsoo, että esimerkiksi Kilpailu- ja kuluttajavirasto voisi toimia toimivaltaisena viranomaisena. Direktiiviehdotusta ei tulisikaan käyttää perusteena ja oikeutuksena kansallisen elintarvikemarkkinalain säätämiselle ja siinä ehdotetun elintarvikemarkkinavaltuutetun viran perustamiselle.

PTY kannattaa sitä, että Suomi pyrkii jatkoneuvotteluissa siihen, että direktiivin säännökset mahdollistavat sen, että mahdollisista sanktioista sekä sanktioidun käyttäytymisen alasta ja sanktioiden suuruuden perusteista voidaan säätää kansallisesti selkeästi. On tärkeää, että kansallisten oikeusjärjestelmien erityispiirteet voidaan huomioida seuraamuksista päätettäessä.

Nämä piirteet tulee voida huomioida myös viranomaisen toimivaltuuksista päätettäessä. Erityisen tärkeää on huolehtia oikeudenmukaisesta ja tasapuolisesta kohtelusta sekä tutkinnan kohteena olevan puolustautumisoikeuksien toteutumisesta viranomaisprosessissa.

Kunnioittavasti

Tiina Vyyryläinen, lakimies
Päivittäistavarakauppa ry